

**TURUN
YLIOPISTO**

Sairaanhoitajaopiskelijoiden osaaminen ikäntyneiden hoitotyössä

Julia Riski

KANDIDAATINTUTKIELMA

Hoitotiede

Turun yliopisto

Hoitotieteen laitos

Tammikuu 2025

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

Kandidaatintutkielma

Oppiaine: Hoitotiede

Tekijä: Julia Riski

Otsikko: Sairaanhoidajaopiskelijoiden osaaminen ikääntyneiden hoitotyössä

Ohjaajat: Sanna Koskinen ja Saija Inkeroinen

Sivumäärä: 21 sivua, 7 liitesivua

Päivämäärä: 21.1.2025

Ikääntyneen väestön määrä on maailmanlaajuisessa kasvussa ja samaan aikaan myös osaaajapula hoitoalalla on kasvussa etenkin ikääntyneiden palveluissa. Yhä useammin osa työntekijöistä on kouluttamattomia, jonka vuoksi osaavan työvoiman saatavuus ikääntyneiden palveluissa on turvattava. Tämän tutkielman tarkoituksena on kuvata opiskelijoiden ikääntyneiden hoitotyön osaamista.

Tutkielma toteutettiin kuvailevana kirjallisuuskatsauksena. Tässä tutkielmassa tiedonhaussa käytettiin kahta tietokantaa: PubMed ja CINAHL. Hakutuloksia näistä edellä mainituista tietokannoista saatiin yhteensä 399. Mukaan valikoitui systemaattisen haun perusteella yhteensä 11 tutkimusta. Mukaan valikoituneiden tutkimusten laadunarviointi suoritettiin Mixed Methods Appraisal Tool sekä JBI-kriteeristöjen mukaisesti.

Tutkielmaan mukaan valikoitunut aineisto jaettiin sisällönanalyysin avulla neljään teemaan: opiskelijoiden asenteet, tiedot ja taidot ja ammatillinen itsetunto ikääntyneiden hoitotyössä. Ikääntyneiden hoitotyöhön liittyy opiskelijoilla paljon negatiivisia asenteita, sillä työ koetaan rutiininomaisena. Osaaminen eri osa-alueilla on vaihtelevaa, sillä opiskelijat kokivat, että rutiininomaisesta työstä ei voi oppia uutta.

Tutkielmaan valikoituneista tutkimuksista kävi ilmi, että ikääntyneiden hoitotyön vetovoima on heikkoa. Opiskelijat kokivat, että resurssipula haittaa oppimista sekä heikentää työn mielekkyyttä. Tulevaisuudessa aiheutta olisi hyvä tutkia muun muassa sen osalta, miten ikääntyneiden hoitotyön vetovoimaa voisi kehittää ja opiskelijoiden asenteita sekä mielenkiintoa parantaa. Resurssipulan on ennustettu tulevaisuudessa kasvavan ja tämä asettaa suuren tarpeen tulevien vuosien työvoiman turvaamiselle.

Avainsanat: ikääntynyt, opiskelija, osaaminen, hoitotyö

Sisällysluettelo

1	Johdanto	4
2	Tausta	6
2.1	Ikääntyneiden palvelut	6
2.2	Ikääntyneiden hoitotyön osaaminen ja koulutus	6
3	Tutkielman tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymykset	9
4	Aineisto ja tutkielmassa käytetyt menetelmät	10
4.1	Kuvaileva kirjallisuuskatsaus menetelmänä	10
4.2	Hakustrategia	10
4.3	Mukaanotto- ja poissulkukriteerit	10
4.4	Hakuprosessi	11
4.5	Aineiston analyysi ja laadunarviointi	12
4.5.1	Aineiston analyysi	12
4.5.2	Laadunarviointi	13
5	Tulokset	14
5.1	Mukaan valittujen artikkelien kuvaus	14
5.2	Opiskelijoiden ikääntyneiden hoitotyön osaaminen	14
5.2.1	Asenteet	14
5.2.2	Tiedot ja taidot	16
5.2.3	Ammatillinen itsetunto	17
6	Pohdinta	19
7	Johtopäätökset ja jatkotutkimusehdotukset	21
	Lähteet	22
	Liitteet	26
	Liite 1. Systemaattisen haun hakulausekkeet ja -tulokset	26
	Liite 2. Yhteenveto katsaukseen valituista tutkimuksista	27

1 Johdanto

Suomen ikärakenne on muuttumassa iäkkäämpään suuntaan ja vuonna 2021 jopa 23 % koko maan väestöstä oli yli 65-vuotiaita. Viimeisen 30 vuoden aikana yli 65-vuotiaiden määrä on lähes kaksinkertaistunut. Tämä tarkoittaa sitä, että tulevana vuosina ikääntyneiden palveluiden tarve tulee kasvamaan merkittävästi. (Vanhustyön keskusliitto, 2021.) Myös muualla maailmassa ikääntyneiden määrä on kasvussa. Vuonna 2019 maailmassa oli miljardi 60-vuotiasta ihmistä, mutta määrä tulee kasvamaan 1,4 miljardiin henkilöön vuoteen 2030 mennessä, ja siitä 2,1 miljardiin vuoteen 2050 mennessä. Tämänkaltaista ikärakenteen muutosta on ennustettu tapahtuvaksi erityisesti kehittyneissä maissa. (World Health Organization, ei pvm.)

Tulevaisuudessa ikääntyneiden sosiaali- ja terveystalveluiden tarve tulee kasvamaan. Ihmiset elävät yhä pidempään, mikä tarkoittaa myös sairauksien määrän lisääntymistä, erityisesti muistisairaudet ovat yleistymässä. Vuonna 2021 n. 150 000 suomalaista sairasti jotain muistisairautta. Vuonna 2040 vastaava luku on ennusteen mukaan jo 247 000, jos sairastavuus pysyy ennallaan. Suurin osa muistisairauksiin sairastuneista on yli 85-vuotiaita. Muistisairauksien lisäksi esiintyy myös muita pitkäaikaissairauksia, kuten sydän- ja verisuonitauteja sekä tuki- ja liikuntaelämistön sairauksia. Myös näiden sairauksien hoitotasapaino saattaa heikentyä ikääntymisen sekä kognition heikentymisen myötä, ja näin johtaa hoidon tarpeen kasvamiseen. (THL, 2024.)

Väestön ikääntyessä tarvitaan lisää hoitajia erityisesti ikääntyneiden palveluihin, kuten kotihoitoon sekä ympärivuorokautisiin palveluihin. Myös geriatrisen hoitotyön osaamisen tarve sairaaloissa kasvaa, sillä suuri osa ikääntyneistä ohjautuu hoitoon sairaalajakson kautta. Lisäksi suuri osa hoitajista tulee eläköitymään vuoteen 2030 mennessä, mikä lisää osaavien hoitajien tarvetta.

(Sairaanhoitajaliitto, ei pvm.) Tämän vuoksi koulutuksella on suuri rooli ikääntyneiden hoitotyön osaamisen ja mielenkiinnon ylläpitämisessä. Ikääntyneiden hoitotyö sisältääkin perushoidon lisäksi useita eri osa-alueita, kuten lääkehoitoa, palliativista- ja saattohoitoa sekä kuntoutusta. (STM, Suomen kuntaliitto, 2020).

Jo vuonna 2013 jopa 71 % ikääntyneiden palveluiden työpaikkailmoituksista kohdistui lähi- ja perushoitajiin sekä sairaanhoitajiin. Osaamiskompetensseja, joita ilmoituksissa hakijoilta toivottiin, olivat mm. perushoito-osaaminen, muistisairauksien hoidon osaaminen, kotihoidon tuntemus, sekä asiakaslähtöinen työskentelyote. Tulevaisuudessa korostuvia osaamiskompetensseja ovat mm. muistisairauksien hoitotyön hallinta, saattohoito-osaaminen, asiakaslähtöisyys, lääkehoito-osaaminen ja tietoisuus geriatrisista ja dementoivista sairauksista ja niiden hoitotyöstä. (Taipale-Lehto ym. 2013.)

Tässä tutkielmassa tarkastellaan sairaanhoitajaopiskelijoiden osaamista ikääntyneiden hoitotyössä. Ikääntyneiden määrä on lisääntymässä tulevaisuudessa ja tämä asettaa osaamistarpeita opiskelijoille.

2 Tausta

2.1 Ikääntyneiden palvelut

Ikääntyneiden hoitotyöllä tässä tutkielmassa tarkoitetaan sosiaali- ja terveydenhuollon ikääntyneiden sektorin palveluita, kuten kotihoitoa, intervalli-, eli lyhytaikaishoitoa, yhteisöllistä asumista sekä pitkäaikaista ympärivuorokautista hoitoa. Nämä kaikki kuuluvat Suomessa sosiaalipalveluihin. Ikääntyneiden palveluissa työskentelee monipuolisesti eri ammattiryhmiä, esimerkiksi sairaanhoitajia, lähihoitajia sekä hoiva-avustajia. Vuonna 2022 terveydenhuollossa, sosiaalihuollossa sekä näiden palveluiden hallinnossa työskenteli kuntasektorilla yhteensä 215 000 työntekijää. (THL, 2022.)

Kevyimpänä palveluna ikääntyneille tarjotaan kotihoitoa, ja Suomessa kansallisena tavoitteena on, että ikääntynyt pystyisi asumaan mahdollisimman pitkään kotonaan. Kotihoidolla tarkoitetaan kotiin vietäviä hoivapalveluita. Kotihoidon tarve voi olla säännöllistä tai epäsäännöllistä. Palvelua voidaan tarjota myös jatkuvana hoitona, tai osana tilapäistä kuntoutusta. Kotihoitoa tarjotaan yksityisenä, sekä julkisten palveluiden tuottamana palveluna. Kotihoidon tarve arvioidaan aina yksilöllisesti ja tässä sairaanhoitaja toimii hoidontarpeen arvioinnin suhteen asiantuntijana. (THL, 2024.) Kotihoidossa asiakkaalla on mahdollisuus lisäksi erilaisiin tukipalveluihin, kuten siivous- ja ateriapalveluun. Nämä toteutetaan yleisesti yksityisten palveluntuottajien toimesta.

Sosiaali- ja terveystalouden siirryttyä kunnilta hyvinvointialueille kotihoidon jatkumoksi syntyi yhteisöllinen asuminen. Yhteisöllisessä asumisessa ikääntynyt asuu omassa asunnossaan esimerkiksi senioritalossa ja hoivapalvelut toteutetaan kotihoitona. Erona kotihoitoon on yhteisöllinen toimintakykyä edistävä toiminta. Usein yhteisölliseen asumiseen liittyy myös mahdollisuus yhteisölliseen ruokailuun muiden asukkaiden kanssa. Yhteisöllisessä asumisessa asukkailla ei ole mahdollisuutta säännölliseen yöhoitoon. (Valvira, ei pvm.) Ennen vuotta 2023 yhteisöllisestä asumisesta on käytetty käsitettä ”tavallinen palveluasuminen” (THL, 2022).

Niin sanotusti raskaimpana palvelumuotona ikääntyneille tarjotaan tehostettua, ympärivuorokautista palveluasumista. Palvelutarpeen arvio tehdään aina yksilöllisesti asiakkaan tilanteen mukaan. Hoitoa on saatavilla ympärivuorokautisesti asiakkaalle tehdyn yksilöllisen hoito- ja palvelusuunnitelman mukaisesti. (Valvira, ei pvm.)

2.2 Ikääntyneiden hoitotyön osaaminen ja koulutus

Hoitoalan opiskelijalla tässä tutkielmassa tarkoitetaan alemmaa korkeakoulututkintoa suorittavia opiskelijoita, kuten esim. sairaanhoitajaopiskelijoita, kättilöopiskelijoita, terveydenhoitajaopiskelijoita sekä ensihoitajaopiskelijoita. Tutkielmasta rajattiin ulkopuolelle esimerkiksi hoiva-avustaja- ja

lähihoitajaopiskelijat,-sekä bioanalyytikko- ja röntgenhoitajaopiskelijat, sillä heidän harjoittelunsa sekä työnkuvansa on erilainen, kuin edellä mainituilla ammattiryhmillä.

Osaaminen käsitteenä on moninainen ja riippuu vahvasti kontekstista. Hoitotyössä osaaminen kehittyy jatkuvasti työtä tehdessä, ja sisältää laajan teoreettisen pohjan. Osaamista ei kuitenkaan voi määritellä tiedoksi. Tässä tutkielmassa osaamisen määritelmää halutaan hyödyntää teoria- sekä kliinisten taitojen hallinnan määrittelyssä. Tapa-termipankki (2024) määrittelee osaamisen ”kokonaisuudeksi, joka muodostuu yksilöllä olevista tiedoista ja taidoista sekä valmiuksista käyttää niitä tiettyyn tarkoitukseen.” Valmiuksilla viitataan tässä yhteydessä muun muassa henkilön käyttäytymiseen, arvoihin, asenteisiin ja mieltymyksiin

Suurin osa hoitotyön opiskelijoista kohtaa ikääntyneitä osana opintojaan sekä niihin liittyviä harjoitteluja. Sairaanhoitajaopiskelijoiden asenteet ikääntyneiden hoitotyötä kohtaan ovat pääosin myönteisiä, mutta kielteiset kokemukset mm. koulussa tapahtuvien käytännön harjoitusten ja työpaikoilla suoritettavien kliinisten harjoittelujaksojen aikana vaikuttavat negatiivisesti. Tämän vuoksi opiskelijat eivät välttämättä valitse ikääntyneiden hoitotyötä omaksi erikoistumisalakseen. (Salo ym. 2023.)

Ikääntyneiden hoitotyöhön liittyy useita erityispiirteitä, jotka vaativat hoitajilta erikoisosaamista. Sairaanhoitajakoulutuksen tuottama ammattitaito sekä osaaminen tuodaan esille ammattikorkeakoulujen tutkintovaatimuksissa. Tutkintovaatimuksissa nousee esiin sairaanhoitajan kompetenssi hoitaa eri-ikäisiä potilaita ja perustaa hoitotyö tutkittuun tietoon. Lisäksi sairaanhoitajalla tulisi olla valmistuttuaan valmiudet toteuttaa ja kehittää hoitotyötä. Hoitotyön toteuttamisen ja kehittämisen lisäksi esiin nousevat eettiset tiedot ja taidot, jotka ovat ikääntyneiden hoitotyössä päivittäin avainasemassa. Koulutuksensa perusteella sairaanhoitaja voi toimia ikääntyneiden palveluissa avohoidossa sekä ympärivuorokautisessa hoidossa, ja toimii näissä yksiköissä hoitotyön asiantuntijana. (Ruontimo, 2009.) Nykypäivänä sairaanhoitajan työ on yhä itsenäisempää, ja sisältää perinteisen hoitotyön lisäksi enemmän tehtävänsiirtoja lääkäreiltä, sekä digitaalista osaamista vaativia tehtäviä (Silen-Lipponen & Korhonen, 2020).

Laadukkaan hoidon perustana ovat asiakaslähtöisyys ja ihmisläheinen kohtaaminen. Laadukkaaseen hoitoon liitetään mahdollisimman hyvän elämänlaadun tukeminen kaikissa hoitotilanteissa sekä elämänvaiheissa. Hoitotilanteissa on tärkeää tukea ikääntyneen omia voimavaroja sekä mahdollisuuksia omiin valintoihin. Ikääntyneiden hoitotyöhön liittyy hoivan lisäksi myös usein palliativista hoitoa sekä saattohoitoa elämän loppuvaiheessa. Kaikki tämä vaatii sairaanhoitajalta tiedon sekä osaamisen soveltamista, kommunikoinnin ja apuvälineiden hallintaa sekä lääkehoidollista osaamista. Edellä mainittujen lisäksi työ vaatii kokonaisvaltaista tuntemusta ikääntymisen

aiheuttamista fyysisen, psyykkisen ja kognitiivisen toimintakyvyn muutoksista. (Ruontimo, 2009.) Näitä edellä mainittuja osaamisvaatimuksia on tunnistettu sairaanhoitajakoulutuksen suunnittelussa. Uusina osaamisvaatimuksina v. 2020 YleSH-hankkeessa määriteltiin mm. ”yrittäjyys ja kehittäminen, informaatioteknologia ja kirjaaminen sekä kommunikointi ja moniammatillisuus.” (Silen-Lipponen & Korhonen, 2020.)

Tulevaisuudessa julkiselta sektorilta tulee eläköitymään runsaasti hoitoalan työntekijöitä. Ennusteiden mukaan vuosien 2022–2031 aikana jopa 24,6 % sairaanhoitajista ja 45 % osastonhoitajista tulee eläköitymään. Lisäksi suuri osa hoitajista on raportoinut suunnittelevansa alanvaihtoa.

Sairaanhoitajaliiton tilaston mukaan v. 2020 sairaanhoitajana toimineista henkilöistä 4,5 % ei ollut enää vuonna 2021 sairaanhoitajan tehtävissä. Eläköityvien ja alaa vaihtavien hoitajien mukana poistuu alalta tietotaitoa, jonka vuoksi uusien hoitajien laadukas koulutus sekä hoitoalan pitovoiman kehittäminen on erittäin tärkeää, etenkin osaajapulasta kärsivässä ikääntyneiden hoitotyössä. (Sairaanhoitajaliitto, ei pvm.)

3 Tutkielman tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymykset

Tutkielman tarkoituksena on kuvata opiskelijoiden ikääntyneiden hoitotyön osaamista. Tavoitteena on tuottaa tietoa, jota voidaan hyödyntää koulutuksen ja kliinisten harjoitteluiden kehittämisessä.

Tutkimuskysymyksinä tutkielmassa ovat

1. Mitä tutkimusta sairaanhoitajaopiskelijoiden ikääntyneiden hoitotyön osaamisesta on tehty?
2. Minkälaista opiskelijoiden ikääntyneiden hoitotyön osaaminen on?

4 Aineisto ja tutkielmassa käytetyt menetelmät

4.1 Kuvaileva kirjallisuuskatsaus menetelmänä

Kirjallisuuskatsauksen tarkoituksena on kehittää olemassa olevaa teoriaa sekä kartoittaa aiheesta löytyvää teoretietoa. Näiden edellä mainittujen lisäksi kirjallisuuskatsauksen avulla voidaan rakentaa kokonaisuuksia laajoista määristä teoriaa ja tietoa. Kirjallisuuskatsaus tarjoaa mahdollisuuden tunnistaa aiheeseen liittyviä uusia tutkimuksen tarpeita. (Salminen 2004.)

Yksi yleisimmin käytetyistä kirjallisuuskatsausten tyypeistä on kuvaileva kirjallisuuskatsaus. Tässä käytetyt aineistot ovat laajoja, eivätkä metodiset säännöt rajaa aineiston valintaa. Valittava aineisto painottuu kuitenkin tieteellisiin teksteihin. Tutkittavaa ilmiötä kuvataan laajasti, ja myös ilmiön ominaisuuksia voidaan luokitella. (Salminen 2004.) Hoitotieteissä kuvailevaa kirjallisuuskatsausta käytetään laajasti. Kuvailevaa kirjallisuuskatsausta ohjaa vahvasti tutkimuskysymys, joka liitetään tyyppisesti laajoihin abstrakteihin teemoihin tai ilmiöihin. (Kangasniemi ym. 2013.)

4.2 Hakustrategia

Tiedonhaku tätä tutkielmaa varten toteutettiin kahdesta tietokannasta. Mukaan valittiin PubMed sekä CINAHL. Nämä ovat hoitotieteen ja läheisten tieteenalojen suurimpia tietokantoja. Hakulauseke muodostettiin keskeisten käsitteiden kautta: ikääntyneen hoitotyö, hoitotyön opiskelija sekä osaaminen. Molemmissa tietokannoissa haku toteutettiin englanniksi.

4.3 Mukaanotto- ja poissulkukriteerit

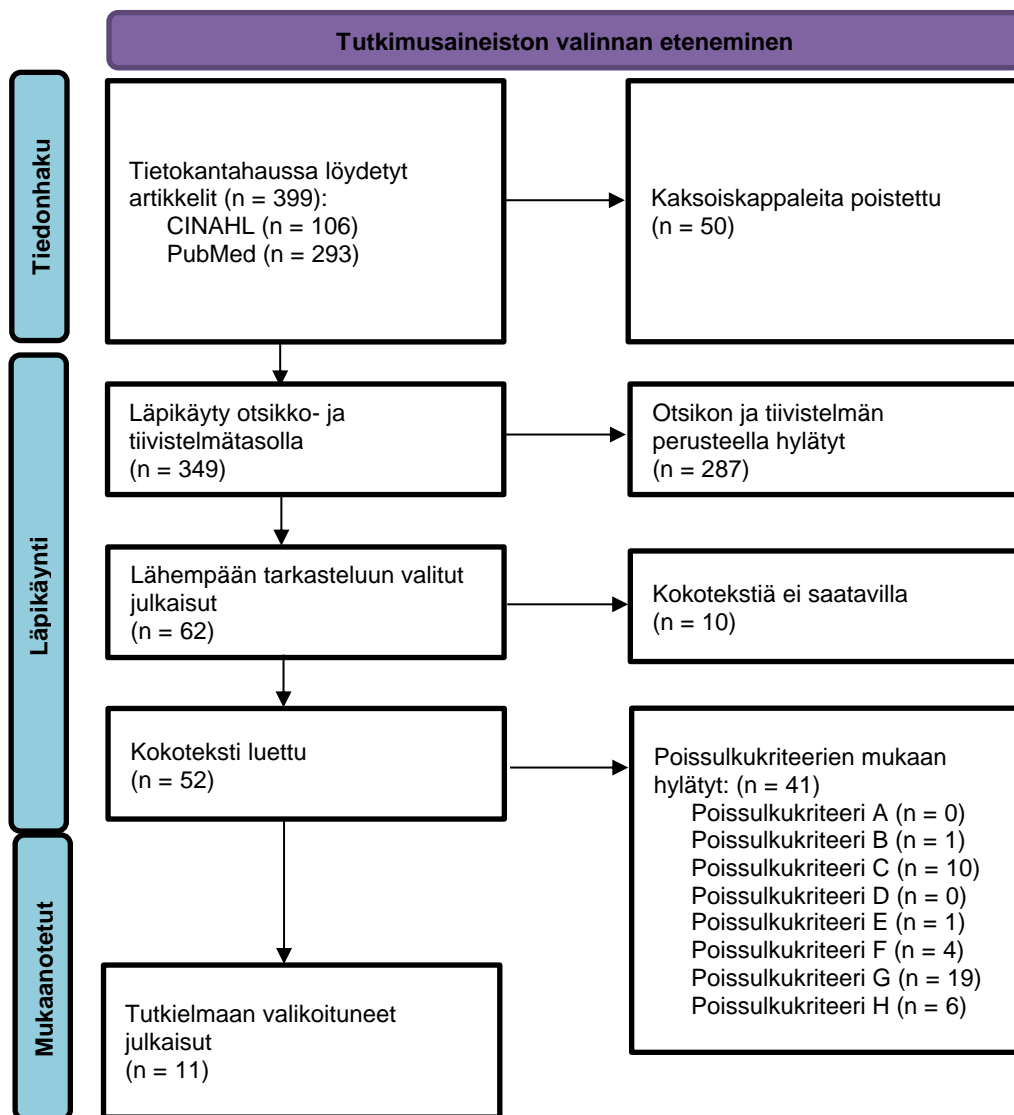
Aineiston valitsemiseksi tutkimuskysymysten mukaisesti aineistolle luotiin mukaanotto- ja poissulkukriteerit. Nämä on esitelty Taulukossa 1. Ensimmäisen vuoden opiskelijat rajattiin tämän kirjallisuuskatsauksen ulkopuolelle, sillä heillä ei vielä ole kokemusta tai osaamista ikääntyneiden hoitotyöstä. Lisäksi mukaan otetut tutkimukset on kaikki toteutettu länsimaissa. Tähän rajaukseen päädyttiin, sillä sairaanhoitajakoulutuksen sisältö sekä ikääntyneiden hoitoon liittyvä kulttuuri on erilainen esimerkiksi Aasian sekä Afrikan maissa.

Taulukko 1. Mukaanotto- ja poissulkukriteerit

	Mukaanottokriteerit	Poissulkukriteerit
A	Kokoteksti maksuttomasti saatavilla Turun yliopiston tunnuksilla	
B	Suomen-, englannin- ja ruotsinkieliset artikkelit	Muut, kuin englannin-, suomen- ja ruotsinkieliset
C	Artikkelit kertovat 2. vuoden tai loppuvaiheen sairaanhoitajaopiskelijoista.	Artikkeli kertoo esim. lähihoitaja- tai hoiva-avustajista tai aloittelevista bachelor-tason opiskelijoista
D	Osaamisesta kertovat opettajat, kollegat tai opiskelijat itse	Osaamisesta kertovat potilaat
E	Tutkimus toteutettu ikääntyneiden hoitoon liittyen	Tutkimus toteutettu pitkäaikaissairaiden hoidosta
F	Tutkimus toteutettu länsimaissa	
G	Kertoo osaamisesta ikääntyneiden hoitotyössä	Kertoo koulutuksen laadusta tai ohjaajien kokemuksista koulutuksesta
H	Empiirinen tutkimus	Kirjallisuuskatsaukset

4.4 Hakuprosessi

Hakulausekkeet tuottivat PubMedistä ja CINAHLista yhteensä 399 artikkeliviitettä. Nämä artikkelit siirrettiin Zotero-viitteidenhallintajärjestelmään, jonka avulla poistettiin yhteensä 50 kaksoiskappaletta. Otsikko- ja tiivistelmätasolla läpikäytiin yhteensä 349 artikkelia, joista kokotekstin tarkasteluun päätyi 62 artikkelia. Kymmenessä ei ollut kokotekstiä saatavilla, joten lopulta tarkasteltiin yhteensä 52 kokotekstiä. Lopulliseen kirjallisuuskatsaukseen valikoitui mukaanotto- ja poissulkukriteerien avulla 11 artikkelia. Tarkempi tiedonhaun eteneminen kriteereineen käy ilmi Kuvioista 1. (Page ym., 2021).

Kuvio 1. Tutkimusten valinnan eteneminen. (Page ym., 2021)

4.5 Aineiston analyysi ja laadunarviointi

4.5.1 Aineiston analyysi

Laadullisella sisällönanalyysillä voidaan haastattelututkimusten lisäksi analysoida lähes mitä vaan kirjallisessa muodossa olevaa materiaalia. Sisällönanalyysin päätavoitteena on tuoda tutkimusmateriaali pelkistettyyn ja yleiseen muotoon. Kokemuksia tai odotuksia tutkivan laadullisen tutkimuksen aineiston analyysissä käytetään usein induktiivista sisällönanalyysiä, joka soveltuu hyvin aineiston läpi käymiseen. Induktiivisessa sisällönanalyysissä aineistosta etsitään teemoja, joita ryhmitellään edelleen ylä- ja alaluokkiin. Yläluokka sisältää esim. Osaamisen määrittelyn, alaluokka taas osaamisen eri osa-alueet. (Elo ym. 2022). Tässä tutkielmassa katsauksen teemoiksi muodostuivat asenteet, tiedot ja taidot sekä ammatillinen itsetuntoikäntyneiden hoitotyössä.

Tässä tutkielmassa jäljiteltiin induktiivista sisällönanalyysia. Artikkeliaineistoa läpikäydessä aineistoa ryhmiteltiin erilliselle dokumentille tutkimuksessa arvioidun osaamisen osa-alueen mukaan. Näin aineiston läpikäynti oli tehokkaampaa, sekä pystyttiin tunnistamaan keskeiset tutkimustulokset. Useat tutkimuksista sopivat useampaan teemaan. Tässä tutkielmassa sisällönanalyysin ensimmäisessä vaiheessa tutkielmaan valituista tutkimuksista koottiin yhteenvedotaulukko (Liite 2.). Taulukosta käy ilmi tutkimuksen tekijä, julkaisumaa sekä -vuosi, tutkimuksen tarkoitus, tutkimusmenetelmä, osallistujat, otoskoko sekä tutkielman kannalta keskeiset tulokset.

4.5.2 Laadunarviointi

Jokaisen kirjallisuuskatsaukseen mukaan valittuun tutkimukseen suoritettiin laadunarviointi.

Laadunarvioinnin tarkoituksena on vahvistaa tutkielman luotettavuutta. Laadunarviointi voidaan jakaa useampaan vaiheeseen. Ensin valitaan kriteeristöt, tämän jälkeen suoritetaan valittujen tutkimusten laadunarviointi, ja viimeisessä vaiheessa raportoidaan arvioinnin tulokset. (Siltanen ym., 2023.)

Aineiston laatua arvioitiin Joanna Briggs -instituutin luomien kriteereiden (myöhemmin JBI-kriteerit) mukaan. JBI-kriteerit (Joanna Briggs Institute) ovat laadunarviointityökalu, jota käytetään erityisesti hoitotieteellisessä ja terveystieteellisessä tutkimuksessa. JBI-kriteerit tarjoavat systemaattisen lähestymistavan tutkimusten laadun arvioimiseen, kattaen erilaisia tutkimusmenetelmiä, kuten satunnaistettuja kontrolloituja tutkimuksia, kohorttitutkimuksia, tapaus-verrokkitutkimuksia, kvasikokeellisia tutkimuksia ja laadullisia tutkimuksia. (Hotus, ei pvm.)

JBI-kriteeristön lisäksi tutkielmassa oli käytössä Mixed Methods Appraisal Tool (myöh. MMAT-kriteeristö) joka on suunniteltu erityisesti monimenetelmätutkimusten laadun arvioimiseksi.

Monimenetelmätutkimukset yhdistävät sekä kvalitatiivisia että kvantitatiivisia lähestymistapoja tutkimuskysymysten tarkastelemiseksi. MMAT-kriteeristö auttaa tutkijoita arvioimaan tällaisen tutkimuksen eri osa-alueita systemaattisesti ja objektiivisesti. MMAT-kriteeristö on toimiva työkalu kirjallisuuskatsausten luomisessa, sillä se auttaa varmistamaan, että mukaan valikoituvat tutkimukset ovat riittävän laadukkaita sekä luotettavia. Jokainen tutkimusmenetelmä sisältää MMAT-työkalussa ensin kaksi seuloavaa kriteeriä, sekä lisäksi tietyn määrän tutkimuskohtaisia kriteerejä. (MMAT, 2018.)

Tutkielman liitteessä 2 esitetään artikkelille annetut pisteet joko JBI- tai MMAT-kriteeristön mukaan. Tutkimukset olivat suurilta osin erittäin laadukkaita, ja jokaisen osalta tarkistettiin, että ne ovat vertaisarvioituja. Yksi tutkimuksista sai 6/8 pistettä JBI-kriteeristön mukaan, ja se oli heikoin tutkielmaan valikoitunut artikkeli. Artikkelit oli kuitenkin luotettava ja pistemäärä suhteellisen korkea, joten se päätettiin pitää mukana tutkielmassa.

5 Tulokset

5.1 Mukaan valittujen artikkelien kuvaus

Mukaan tutkielmaan valikoitui yhteensä 11 tutkimusta. Tutkimukset kertovat korkeakoulutason hoitotyön opiskelijoiden osaamisesta opiskelijoiden itsensä (n=10) sekä valmistuneiden sairaanhoitajien (n=1) näkökulmista. Opettajiin kohdistuvia tutkimuksia ei löytynyt. Tutkimuksista kolme on toteutettu Australiassa, yksi Suomessa, yksi useamman maan yhteisenä tutkimuksena, kolme Kanadassa, yksi Ruotsissa sekä yksi Yhdysvalloissa. Kaikkien julkaisujen julkaisu ajoittui 2000-luvulle, kaksi julkaisua oli julkaistu ennen vuotta 2010, loput tämän jälkeen. Opiskelijoiden ikääntyneiden hoitotyön osaamisesta on tutkittu runsaasti eri metodeilla. Eniten tietoa tutkittavasta aiheesta oli kerätty kyselylomakkeilla toteutetuilla tutkimuksilla opiskelijoiden kokemuksia selvittämällä, mutta mukana oli myös yksi monimenetelmätutkimus, jossa oli kerätty sekä kvalitatiivista, että kvantitatiivista dataa opiskelijoiden kokemuksista. Otokoot tutkimuksissa vaihtelivat suuresti, osa tutkimuksista oli keskittynyt pieneen opiskelijaryhmään, suurimmillaan otoskoko oli lähes 2000, kun tutkittiin opiskelijoiden sekä sairaanhoitajien kokemuksia opiskelijoiden osaamisesta.

5.2 Opiskelijoiden ikääntyneiden hoitotyön osaaminen

Sairaanhoitajaopiskelijoiden ikääntyneiden hoitotyön osaamista oli tarkasteltu opiskelijoiden asenteina, tietoina ja taitoina sekä ammatillisena itsetuntona. Suuri osa mukaan valituista tutkimuksista tutki opiskelijoiden asenteita. Lisäksi osassa mukaan valikoituneista tutkimuksista selvitettiin opiskelijoiden kokemuksia nykyisistä opetus- ja oppimissuunnitelmista, sekä niiden vaikutuksia opiskelijoiden osaamiseen.

5.2.1 Asenteet

Sairaanhoitajaopiskelijoiden asenteet ikääntyneiden hoitotyötä kohtaan vaihtelivat negatiivisesta neutraaliin, harvimminkin asenteet olivat positiivisia. Tähän koettiin vaikuttavan työn koettu helppous ja monotonisuus. Vaikka suuri osa opiskelijoista koki iäkkäiden parissa työskentelyn miellyttäväksi, vain harva suunnitteli työllistyvänsä iäkkäiden pariin tulevaisuudessa. Työ koettiin fyysisesti sekä psyykkisesti raskaaksi, lisäksi sairaanhoitajaopiskelijat kaipasivat enemmän monimuotoisuutta työhönsä. (Abbey ym., 2006, Evers ym., 2011.) Kansainvälisesti kuuden eri maan vertailussa espanjalaiset loppuvaiheen opiskelijat olivat halukkaimpia valitsemaan ikääntyneiden hoitotyön omaksi alakseen. Saksalaiset hoitotyön opiskelijat olivat vähiten halukkaita työskentelemään ikääntyneiden parissa. (Koskinen ym., 2022.)

Asenteiden negatiivisuus johtui usein siitä, että ikääntyneiden parissa tapahtuva hoitotyö koetaan usein hyvin rutiininomaisena, helppona, sekä ammatillisesti vähemmän kehittävänä, kuin esimerkiksi akuuttihoitotyö. (Abbey ym., 2006.) Suuri osa niistä opiskelijoista, jotka raportoivat positiivisia odotuksia ikääntyneiden hoitotyötä kohtaan, tiesivät, millaisen hoitotyön parissa he haluavat tulevaisuudessa työskennellä. Suosituimpia suuntautumisia ikääntyneiden hoitotyöstä kiinnostuneiden opiskelijoiden keskuudessa olivat palliatiivinen hoitotyö, spesifien sairauksien hoito (mm. Alzheimer, gerontologinen mielenterveystyö), sekä ikääntyneiden terveyden edistäminen. Näiden suhteen asenteet raportoitiin yli puolessa tapauksista positiivisiksi. (Koren ym., 2008.)

Sairaanhoitajaopiskelijoiden asenteisiin yhteydessä olevia tekijöitä ovat mm. opiskelijan kulttuurinen tausta, ikä, sekä aiemmat työkokemukset. Esimerkiksi ne opiskelijat, jotka säännöllisesti vierailivat isovanhemmillaan tai muun ikääntyneen henkilön luona tai omasivat jo työkokemusta ikääntyneiden parista, raportoivat useammin positiivisia asenteita ikääntyneiden hoitotyötä kohtaan. (Castro ym. 2023, Koren ym. 2008.) Positiivisia asenteita oli lisäksi niillä opiskelijoilla, joiden tausta oli hyvin yhteisöllisissä kulttuureissa (Koskinen ym. 2022).

Useista tutkimuksista tuli esiin, että vain harvat sairaanhoitajaopiskelijoista opintoihin hakeutuessaan haluavat lähtökohtaisesti suuntautua ikääntyneiden hoitotyöhön, vaan ajatus gerontologiseen hoitoon suuntautumisesta kasvaa opintojen myötä (Koren ym., 2008, Abbey ym., 2006). Opiskelijat raportoivat, että opettajilla oli suuri vaikutus asenteisiin, ja kliinisten harjoittelupaikkojen valintaan. Myös rekrytointiongelmat, sekä kliinisten harjoitteluiden ohjaajien kanssa koetut haastavat kohtaamiset vaikuttivat negatiivisesti opiskelijoiden asenteisiin. (Abbey ym., 2006.)

Jotta asenteita voitaisiin muokata opiskelijoiden keskuudessa positiivisemmaksi, tulisi tähän puuttua jo koulutuksen aikana. Harjoittelupaikkoja tulisi tarjota monipuolisesti erilaisten potilas- ja asiakasryhmien parista. Ikääntyneisiin tutustuminen koulutuksen aikana ja opiskelijoiden sosiaalinen kanssakäyminen heidän kanssaan paransi ikääntyneihin liittyviä ennakoasenteita. Ennen kliinisiä harjoittelujaksoja myös teoretiedon tulisi olla riittävää. Opiskelijat, jotka eivät kokeneet tietävänsä tarpeeksi ikääntyneistä, raportoivat negatiivisia asenteita, kun kysyttiin voisiko opiskelija harkita ikääntyneiden parissa työskentelyä tulevaisuudessa. (Castro ym., 2023.)

Selvitettäessä opiskelijoiden asenteita ikääntyneitä kohtaan, esiin nousi muutamia ydinarvoja, joiden mukaan toimia. Näitä arvoja olivat mm. kunnioittaminen, välittäminen, yksilöllisyys, tietämys sekä kokemus. Opiskelijat kokivat, että tärkeimpiä työtä ohjaavia arvoja olivat kunnioittaminen sekä välittäminen, ja nämä toimivat ihmiskeskeisen hoidon kulmakivinä. (Evers ym., 2011.)

5.2.2 Tiedot ja taidot

Opiskelijoiden taidot ikääntyneiden hoitotyöstä sekä ikääntymisestä vaihtelivat. Koulutuksen loppua kohti sekä taidot, että asenteet paranivat, joten koulutuksen ja tiedon määrän lisääminen korreloi selkeästi myös kliinisten taitojen kasvun kanssa. Lähtökohtaisesti opiskelijat kokivat tietonsa ikääntymisen vaikutuksista ihmiseen kokonaisuutena heikoiksi. Esille tuli selkeä tarve siitä, että ikääntymistä tulisi koulutuksessa käsitellä useasta erilaisesta näkökulmasta, mm. psykologisesta sekä sosiaalisista näkökulmista. (Castro ym., 2023.) Ne opiskelijat, jotka kokivat oman osaamisensa ikääntyneiden hoitotyöstä vähintään hyväksi, valitsivat muita opiskelijoita useammin tulevaisuudessa työelämässä ikääntyneiden hoitotyön (Koskinen ym., 2022).

Taidot karttuvat nopeasti kliinisissä harjoitteluissa, joita kuuluu kansainvälisesti sairaanhoitajien koulutukseen useita koko opiskeluaikana. Opiskelijat raportoivat, että lämmin sekä ystävällinen vastaanotto kliiniseen harjoittelupaikkaan saapuessa vaikutti positiivisesti koko jakson sujumiseen. Kun kollegoiden suhtautuminen opiskelijaan oli lähtökohtaisesti hyvä, opiskelijat itse, sekä ohjaajat raportoivat oppimistulosten olevan parempia. Hyvä vastaanotto rohkaisi opiskelijoita toimimaan oma-aloitteisemmin ja osallistumaan kokonaisvaltaisemmin potilaiden hoitoon, minkä vuoksi he kokivat kehittyneensä hoitotyön eri osa-alueilla. Ne opiskelijat, jotka eivät raportoineet saaneensa hyvää vastaanottoa harjoittelupaikassaa, kokivat saaneensa suppeamman kuvan ikääntyneen ihmisen hoitotyöstä. Tällaiset kokemukset myös heikensivät opiskelijoiden kokonaiskuvaa ikääntyneiden hoitotyöstä, ja vähensivät halukkuutta työskennellä gerontologisen hoitotyön parissa. (Ford ym., 2016.)

Sairaanhoitajaopiskelijat raportoivat vain harvoin olevansa kiinnostuneita gerontologisesta hoitotyöstä erikoisalana ja myös tämän voitiin katsoa vaikuttavan negatiivisesti opiskelijan teoretiedon hallintaan sekä kliinisiin taitoihin. Opiskelijat kokivat, että he eivät löytäneet yhteyttä koulussa opittujen kliinisten taitojen sekä työelämässä vaadittavien taitojen väliltä. Ne opiskelijat, jotka kokivat olevansa epämotivoituneita, raportoivat muihin verrattuna heikompaan osaamisen tasoa. (Tohmola ym., 2022.) Myös opiskelijoita ohjanneet sairaanhoitajat kokivat, että epämotivoituneiden opiskelijoiden ohjaaminen oli haastavampaa, sekä heidän oma-aloitteisuutensa oli heikompaan. Tällaisille opiskelijoille tulisi mahdollisesti tarjota enemmän kliinisiä oppimismahdollisuuksia harjoitteluiden aikana. (Ford ym., 2016.)

Erityispiirteenä ikääntyneiden kanssa työskennellessä esiin nousevat käytösoireiset asiakkaat. Käytösoireet ovat usein seurausta muistisairaudesta, jotka ovat vahvasti yleistyneet väestön ikääntymisen myötä. Kaksivaiheisessa tutkimuksessa selvitettiin opiskelijoiden valmiuksia kohdata käytösoireisia potilaita, sekä sitä, kuinka häiritsevänä oireet koettiin. Lisäksi selvitettiin, pystytäänkö

teoriatiedon lisäämisellä vaikuttamaan siihen, miten opiskelijat kohtaavat muistisairaana. Ensimmäisessä vaiheessa suurempi osa opiskelijoista koki käytösoireet häiritsevämminä, kuin toisessa. Haastavimmaksi koettiin seksuaalisesti häiritsevästi käyttäytyvän potilaan hoitaminen sekä fyysisesti ja verbaalisesti aggressiivisten potilaiden hoitaminen. Teoriatiedon lisäämisellä oli kuitenkin myönteinen vaikutus opiskelijoiden suhtautumiselle. (O'Connell ym. 2020.)

Niillä opiskelijoilla, jotka kokivat koulutuksen olevan laadukasta, oli myös paremmat odotukset ikääntyneiden hoitotyötä kohtaan. Nämä opiskelijat myös kokivat hoitotyön olevan arvokasta yhteiskunnalle. Näiden kahden tekijän voidaan siis katsoa tukevan opiskelijan positiivisia odotuksia ikääntyneiden hoitotyötä kohtaan. (Koskinen ym., 2022.) Tärkeäksi osa-alueeksi opiskelijat luokittelivat kommunikaatiotaitojen opettamisen jo koulutuksen aikana. Opiskelijat kokivat ihmiskeskeisyyden olevan tärkeintä ikääntyneiden hoitotyössä. He odottivat, että harjoittelujaksojen aikana ikääntyneiden kohtaamisessa tärkeintä olisi hyvän suhteen luominen asiakkaaseen mm. kunnioituksen ja empatian avulla. (Hammar ym., 2017.)

Opiskelijoiden eettinen kompetenssi koettiin vahvana. Ikääntyneiden parissa tapahtuva hoitotyö on erittäin yksilöllistä, ja yksilöllisyys toimii ihmiskeskeisen hoidon kulmakivenä. Opiskelijat kuvasivat, että kaikkein tärkeintä hoitotyössä on kohdata hoidettava yksilönä ja tunnustettava hänen yksilölliset tarpeensa. Opiskelijat myös kokivat, että tärkeää on kohdata ikääntynyt ihminen sairauksista ja haasteista huolimatta yhdenvertaisena. Kommunikaation näkökulmasta opiskelijat kokivat tärkeimmäksi sen, että hoitaja on vastaanottavainen ja osallinen samanvertaisena keskusteluun; kuuntelee, sekä vastaa. Lisäksi erilaisten vaihtoehtoisten kommunikaatiomenetelmien hallinta koettiin tärkeänä. Tämä kertoo opiskelijoiden vahvasta eettisestä osaamisesta, sekä hyvästä pohjasta kommunikoinnin suhteen. (Hammar ym., 2017.)

5.2.3 Ammatillinen itsetunto

Jotta opiskelijan kokemus ikääntyneistä sekä heidän kanssaan tapahtuvista harjoitelluista olisi laadukas, opiskelijat kaipasivat mahdollisuuksia oppia. Laajat oppimismahdollisuudet paransivat opiskelijoiden kokemuksia ikääntyneistä, sillä opiskelijat kokivat monipuolisten kokemusten tuovan itsevarmuutta työhön ja ikääntyneiden kanssa toimimiseen. Kokemukset olivat positiivisia myös niiden opiskelijoiden keskuudessa, joiden kliininen työharjoittelun aikainen ohjaaja oli vahvasti tukena. Positiivisia kokemuksia näistä tilanteista oli myös ohjaajilla. Ohjaajat, joiden opiskelija oli suhtautunut positiivisesti ikääntyneiden hoitotyöhön, raportoivat myös itse saavansa tietoja ja taitoja. Myös opiskelijalla saattoi siis olla positiivinen vaikutus ohjaajan omaan osaamiseen. (Ford., ym. 2016.)

Kliiniset harjoittelut ovat erittäin tärkeitä opiskelijan oppimisen sekä ammatillisen identiteetin rakentumisen kannalta. Kun harjoittelujakson aikainen ohjaus oli tiivistä, ja jaksoa rytmittivät tavoite- ja palautekeskustelut yhdessä ohjaajan kanssa, myös opiskelijat raportoivat olevansa tyytyväisempiä harjoittelunsa sujumiseen. Nämä opiskelijat, jotka olivat kokeneet saavansa laadukasta ohjausta, valitsivat muita todennäköisemmin gerontologisen hoitotyön yksikön tulevaisuuden työpaikakseen. Näiden sairaanhoitajaopiskelijoiden mukaan jatkuva ohjaus sekä tuki paransi työssä koettua autonomiaa sekä minäpystyvyyden tunnetta. (Lea., ym. 2015.)

Opetussuunnitelman koettiin olevan tärkeässä roolissa työssä suoriutumisen kannalta. Hyvin suuri osa sairaanhoitajista kohtaa työssään jossain määrin ikääntynyttä väestöä, joten perustutkintokoulutuksen opetussuunnitelmassa on tärkeää olla ikääntyneiden hoitoon liittyviä kursseja. Suuri osa hoitajista oli kokenut opetuksen hyväksi ja opetus oli lisännyt heidän valmiuksiaan hoitaa iäkkäitä potilaita. Kuitenkin länsimaissa yhä suurempi osa väestöstä on iäkkäitä, mutta heidän toimintakykynsä on aiempaa parempi modernin lääketieteen ansiosta. Tämän vuoksi liikaa iäkkäisiin painottuvat kurssit voivat asettavat ikääntyneet samaan muottiin, eikä tämä välttämättä ole hyvä asia iäkkäiden ihmisryhmän moninaisuuden vuoksi. Suuri osa tutkimukseen vastanneista koki, että vasta harjoitteluiden, tai työn kautta hankittu kokemus opettaa, millä tavalla erilaisia potilaita tulisi hoitaa. Koulutuksen koettiin kuitenkin pääsääntöisesti antavan hyvät valmiudet. (Mohamed & DeCoito 2023.)

6 Pohdinta

Tutkielman tarkoituksena oli kuvata sairaanhoitajaopiskelijoiden ikääntyneiden hoitotyön osaamista.

Ensimmäisellä tutkimuskysymyksellä haettiin tietoa siitä, millaista tutkimusta aiheesta on aiemmin tehty. Tutkimusta sairaanhoitajaopiskelijoiden osaamisesta ikääntyneiden hoitotyössä on tehty melko vähän. Suurin osa tutkimuksista painottui Yhdysvaltoihin, Australiaan sekä Euroopan maihin.

Ikääntyneiden hoitotyöhön tarvitaan tulevina vuosina lisää osaajia, sillä vuosien 2022–2031 aikana jopa 24,6 % sairaanhoitajista ja 45 % osastonhoitajista tulee eläköitymään (Sairaanhoitajaliitto, ei pvm). Maailmanlaajuisesti myös ikääntyneiden määrä on suuressa kasvussa, ikääntyneiden määrä tulee kasvamaan 1,4 miljardiin henkilöön vuoteen 2030 mennessä (World Health Organization, ei pvm). Ikääntyneiden määrän kasvaessa hoitohenkilökunnan tarve kasvaa merkittävästi, ja tämä näkyy mm. siinä, että opiskelijoiden osaamista ikääntyneiden hoitotyössä on tutkittu merkittävästi 2010-luvulla. Tämä on tärkeää, jotta voidaan tunnistaa osa-alueita, joita alan koulutuksessa sekä pitovoimassa tulee kehittää.

Toisella tutkimuskysymyksellä selvitettiin opiskelijoiden osaamista ikääntyneiden hoitotyössä.

Ikääntyneiden hoitotyön osaamisesta tunnistettiin kolme teemaa: asenteet, tiedot ja taidot sekä ammatillinen itsetunto.

Ikääntyneiden hoitotyössä on Suomessa osaajapula, sillä suuri osa hoitajista on jäämässä eläkkeelle tulevina vuosina (Sairaanhoitajaliitto, ei pvm). Tämä saattaa osaltaan vaikuttaa negatiivisesti opiskelijoiden asenteisiin. Tämän tutkielman tuloksissa kävi ilmi, että opiskelijoiden asenteet ikääntyneiden hoitotyötä kohtaan ovat negatiivisia, mutta niihin voidaan vaikuttaa positiivisesti, kun opiskelijat saavat myönteisiä kokemuksia käytännön harjoitteluista. Tämän vuoksi on hyvä, että nykyinen opetussuunnitelma sisältää ikääntyneiden hoitotyötä omana opintojaksonaan. (Silen-Lipponen & Korhonen, 2020.) Kun opiskelijat pääsevät tutustumaan iäkkäiden kanssa tehtävään työhön, positiivisten mielikuvien lisäksi myös ammatillinen itsetunto kasvaa.

Suomessa ja maailmalla ikääntyneiden määrä on voimakkaassa kasvussa, minkä vuoksi gerontologisen hoitotyön osaamisen merkitys on entistä tärkeämpää. Ikärakenteen muuttuessa yhä suurempi osa sosiaali- ja terveystalouden käyttäjistä on iäkkäitä. (World Health Organization, ei pvm.) Tällöin sairaanhoitajan työssä korostuu ikääntymisen vaikutusten tunteminen. Tulevaisuuden osaamiskompetensseja ovat mm. muistisairauksien hoitotyön hallinta, tuntemus kotihoidosta sekä asiakaslähtöisyys. (Taipale-Lehto, ym. 2013.)

Kun työelämässä yhä useampi työyksikkö vaatii hoitajilta gerontologisen hoitotyön osaamista, gerontologisen hoitotyön osuus taas vaihtelee runsaasti suomalaisten ammattikorkeakoulujen välillä. Opintopistemäärät kouluittain vaihtelivat 3-15 opintopisteen välillä, mutta kaikilla suomalaisilla

ammattikorkeakouluilla oli oma kurssinsa ikääntyneiden hoitotyöstä. Tämä kehittää opiskelijoiden kliinisiä valmiuksia. (Silen-Lipponen & Korhonen, 2020.) Tutkielman tuloksista käy ilmi, että kliinisten taitojen osaaminen oli vaihtelevaa. Eroavaisuudet koulutuksen sisällössä voivat osaltaan vaikuttaa opiskelijoiden taitoihin ja valmiuksiin käytännön työelämässä.

Sairaanhoitajan työn muuttuessa yhä itsenäisemmäksi koulutuksen ja osaamisen merkitys korostuu. Perinteisten osaamiskompetenssien, kuten lääkehoito-osaamisen, eettisten taitojen sekä potilas- ja asiakasturvallisuuden rinnalle nousee uusia osaamisvaatimuksia, kuten informaatioteknologian ja kirjaamisen hallitseminen. (Silen-Lipponen & Korhonen, 2020) Nämä korostuvat myös ikääntyneiden hoitotyössä, ja ovat osa laadukasta hoitotyötä ja potilasturvallisuutta. Hoitotilanteissa korostuu vahvasti elämänlaadun tukeminen kaikissa elämän vaiheissa. (Ruontimo, 2009.) Tämä saattaa aiheuttaa ikääntyneiden hoitotyöhön monotonisuuden tunnetta, ja tämä korostui myös tämän kirjallisuuskatsauksen tuloksissa.

Laadunarviointi tässä tutkielmassa toteutettiin vain yhden henkilön toimesta. Se heikentää osaltaan tutkielman laatua, sillä laadunarviointi tulisi suorittaa kahden tai useamman henkilön toimesta. Kaikki tutkielmaan valikoituneet tutkimukset kuitenkin luettiin tarkasti läpi, ja arvioitiin MMAT- tai JBI-kriteeristöjen mukaisesti. Tutkimukset, jotka valikoituivat mukaan tutkielmaan, olivat pisteytyksiltään hyviä. Kaikki artikkelit olivat vertaisarvioituja, mikä parantaa myös tutkielman laatua sekä luotettavuutta.

Kokonaisuudessaan aiheesta oli erittäin haastavaa kerätä tietoa, sillä opiskelijaosaamista ikääntyneiden hoitotyössä on tutkittu melko vähän. Tämä vaikutti osaltaan tiedonhakuun ja siihen, että mukaan valittiin vain kaksi tietokantaa, muista ei löytynyt relevantteja tuloksia. Hakulausekkeen luotettavuutta vahvistettiin ottamalla mukaan mahdollisimman suuri määrä asianmukaisia synonyymeja. Hakulauseke sekä sillä löydetyt tulokset käyvät ilmi Liitteessä 1.

7 Johtopäätökset ja jatkotutkimusehdotukset

Lähes kaikki tähän tutkielmaan valikoituneet tutkimukset kertoivat ikääntyneiden hoitotyöstä opiskelijanäkökulmasta, pieni osa vastavalmistuneiden näkökulmasta. Hoitoalaa vaivaa maailmanlaajuinen osaajapula, ja samaan aikaan erityisesti länsimaissa suuret ikäluokat ikääntyvät, ja hoitajien tarve kasvaa. Suurten ikäluokkien ikääntyminen lisää tarvetta myös gerontologisen hoitotyön osaajille niin sairaaloissa, kuin pitkäaikaishoidossakin. Sen vuoksi olisi hyvä tarkastella monipuolisesti, miten ikääntyneiden hoitotyön vetovoimaa voisi kehittää ja opiskelijoiden asenteita sekä mielenkiintoa parantaa.

Mielestäni aihetta olisi hyvä tulevaisuudessa tutkia myös valmistuneiden opiskelijoiden näkökulmasta, sillä useilta erikoisaloilta löytyy kokemusta ja osaamista, joista olisi hyötyä ikääntyneiden hoitotyössä. Suuri osaajapula kohdistuu ikääntyneiden hoitotyöhön, jossa työvoiman puutetta paikataan myös kouluttamattomilla työntekijöillä. Resurssipula nousi esille myös tutkielmassa läpikäydyissä tutkimuksissa opiskelijoiden kertomana ja heikensi heidän viihtyvyyttään ikääntyneiden hoitotyössä. Tulevaisuuden ikääntyneiden hoitotyön osaajien määrän turvaamisen vuoksi aihetta olisi hyvä tutkia. Näkökulmana tulevissa tutkimuksissa voisi olla niiden tekijöiden selvittäminen, mitkä vaikuttavat jo alalla olevien hoitajien työpaikan valintaan.

Lisäksi aihetta voisi tutkia opetuksen näkökulmasta, erityisesti selvittää laajemmin opiskelijoiden kokemuksia nykyisestä opetussuunnitelmasta ja opetuksesta, sekä niiden vaikutuksista oman osaamisalan valintaan. Laadukkaalla opetuksella ja opetussuunnitelmalla voidaan vaikuttaa vahvasti opiskelijoiden odotuksiin ja asenteisiin hoitotyötä kohtaan. (Koskinen ym. 2022.) Opiskelijoiden raportoimista tiedoista nousi kuitenkin esiin myös ajatus siitä, että opetussuunnitelman painottuessa liikaa iäkkäisiin, se asettaa kaikki iäkkäät hoitajan silmissä samaan lokeroon. Tämä voi osaltaan heikentää niiden ikääntyneiden saamaa hoitoa, jotka eivät mahdu perinteiseen muottiin. (Mohamed & DeCoito 2023.)

Kaikki tutkielmaan mukaan valikoituneet tutkimukset ovat toteutettu länsimaissa, niiden sovellettavuus suomalaiseen sosiaali- ja terveydenhuoltoon on hyvä kulttuurieroista huolimatta. Sairaanhoitajan koulutus on hyvin samankaltainen länsimaissa, mutta paikallisia eroja varmasti on. Tärkeimpinä nostoina tämän tutkielman tuloksista nousee esille erityisesti opiskelijoiden heikko halu valita ikääntyneiden hoitotyö tulevaisuuden työskentelypaikaksi. Tämän suunnan muuttaminen olisi tärkeää tulevaisuuden ikääntyneiden palveluiden turvaamiseksi.

Lähteet

- Abbey J., Abbey B., Bridges P., Elder R., Lemcke P., Liddle J. & Thornton R. (2006) Clinical placements in residential aged care facilities: the impact on nursing students' perception of aged care and the effect on career plans. *The Australian Journal of Advanced Nursing: A Quarterly Publication of the Royal Australian Nursing Federation* **23**(4), 14–19.
- Castro C., Antunes R., Simoes A., Bernardes C. & Fernandes JB. (2023) Nursing students' knowledge and attitudes toward older adults. *Frontiers in Public Health* **11**, 1150261.
- Elo, S., Kajula, O., Tohmola, A., & Kääriäinen, M. (2022) Laadullisen sisällönanalyysin vaiheet ja eteneminen. *Hoitotiede*, *34*(4), 215-225.
- Evers C., Ploeg J. & Kaasalainen S. (2011) Case Study of the Attitudes and Values of Nursing Students Toward Caring for Older Adults. *Journal of Nursing Education* **50**(7), 404–409.
- Ford K., Courtney-Pratt H., Marlow A., Cooper J., Williams D. & Mason R. (2016) Quality clinical placements: The perspectives of undergraduate nursing students and their supervising nurses. *Nurse Education Today* **37**, 97–102.
- Hammar LM., Holmström IK., Skoglund K., Meranius MS. & Sundler AJ. (2017) The care of and communication with older people from the perspective of student nurses. A mixed method study. *Nurse Education Today* **52**, 1–6.
- Hotus (ei pvm.) Tutkimusten arviointikriteeristöt (JBI). Saatavilla <https://hotus.fi/kansainvalinen-yhteistyö/jbi-keskus/tutkimusten-arviointikriteeristot-jbi/>
- Kangasniemi M., Utriainen K., Ahonen S-M., Pietilä A-M., Jääskeläinen P. & Liikanen E. (2013) Kuvaileva kirjallisuuskatsaus: eteneminen tutkimuskysymyksestä jäsenettyyn tietoon. *Hoitotiede* **25**(4), 291-301.

- Koren ME., Hertz J., Munroe D., Rossetti J., Robertson J., Plonczynski D., Berent G. & Ehrlich-Jones L. (2008) Assessing Students' Learning Needs and Attitudes: Considerations for Gerontology Curriculum Planning. *Gerontology & Geriatrics Education* **28**(4), 39–56.
- Koskinen S., Burke E., Fatkulina N., Fuster P., Löyttyniemi E., Salminen L., Stubner J., Thorsteinsson HS., Leino-Kilpi H., & the ProCompNurse Consortium (2022) Graduating nurse students' interest in older people nursing—A cross-sectional survey in six European countries. *International Journal of Older People Nursing* **17**(3), e12446.
- Lea, E., Marlow, A., Bramble, M., Andrews, S., Eccleston, C., McInerney, F., & Robinson, A. (2015) Improving student nurses' aged care understandings through a supported placement. *International Nursing Review*, 62(1), 28–35
- MMAT. (2018) User Guide. Saatavilla
http://mixedmethodsappraisaltoolpublic.pbworks.com/w/file/fetch/127916259/MMAT_2018_criteria-manual_2018-08-01_ENG.pdf
- Mohamed AFH. & DeCoito I. (2023) Curriculum, Theory, and Practice: Exploring Nurses' and Nursing Students' Knowledge of and Attitudes towards Caring for the Older Adults in Canada. *Canadian Journal of Nursing Research* **55**(2), 216–229.
- O'Connell B., Guse L. & Greenslade L. (2020) Does restructuring theory and clinical courses better prepare nursing students to manage residents with challenging behaviors in long-term care settings? *Gerontology & Geriatrics Education* **41**(1), 85–99.
- Page, M. J., McKenzie, J. E., Bossuyt, P. M., Boutron, I., Hoffmann, T. C., Mulrow, C. D., Shamseer, L., Tetzlaff, J. M., Akl, E. A., Brennan, S. E., Chou, R., Glanville, J., 23 Grimshaw, J. M., Hróbjartsson, A., Lalu, M. M., Li, T., Loder, E. W., Mayo-Wilson, E., McDonald, S., ... Moher, D. (2021) The PRISMA 2020 statement: An updated guideline for reporting systematic reviews. *BMJ*, 372, n71.
<https://doi.org/10.1136/bmj.n71>

Ruontimo, T. (2009) Vanhustyön vastuunkantajat. Tehyn julkaisusarja B: 3/09. Saatavilla https://www.tehy.fi/fi/system/files/mfiles/julkaisu/2009/2009_b_3_vanhustyon_vastuunkantajat_id_24.pdf

Sairaanhoitajaliitto. (ei pvm.) Tilastotietoa sairaanhoitajista. Saatavilla <https://sairaanhoitajat.fi/ammatti-ja-osaaminen/tilastoja-sairaanhoitajista-2/>

Salminen, A. (2011) Mikä kirjallisuuskatsaus? -Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyyppeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin. *Vaasan yliopiston opetusjulkaisuja*, 62. Saatavilla https://www.uwasa.fi/materiaali/pdf/isbn_978-952-476-349-3.pdf

Salo, V., Laitila, M. & Halmesmäki, R. (2023) Ikääntyneiden hoitotyö – sairaanhoitajaopiskelijoiden kokemuksia simulaatio-opetuksesta ammattikorkeakoulussa. *Gerontologia* 37(2), 2023

Siltanen, H., Hamari, L., Heikkilä, K., Marin, K., Parisod, H., & Holopainen, A. (2023) *Hoitosuositusten laadinta – käsikirja suositustyöryhmille*. Versio 3.0

Silen-Lipponen, M. & Korhonen, T. (2020) Osaamisen ja arvioinnin yhtenäistäminen sairaanhoitajakoulutuksessa – YleSH-arviointi –hanke. Saatavilla <https://um.fi/URN:NBN:fi-fe2020111089877>

Sosiaali- ja terveysministeriö (STM), Suomen kuntaliitto. (2020) Laatusuositus hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palveluiden parantamiseksi 2020-2023. Viitattu 16.4.2024. Saatavilla https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162455/STM_2020_29_J.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Taipale-Lehto, U. & Bergman, T. Vanhuspalveluiden osaamistarveraportti. (2013) Opetushallitus. Saatavilla https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/154602_vanhuspalveluiden_osaamistarveraportti.pdf

Sanastokeskus, Tapa-termipankki. Osaaminen. (2024) [osaaminen | TEPA-termipankki \(erikoisalojen sanasto- ja sanakirjakokoelma\)](#)

Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos (THL). (2022) Kuntien sosiaali- ja terveystalouden henkilöstö 2022. Saatavilla [Kuntien terveys- ja sosiaalipalvelujen henkilöstö 2022 - THL](#)

Terveyden, ja hyvinvoinnin laitos (THL). (2024) Kotihoito. Saatavilla <https://thl.fi/aiheet/ikaantyminen/muuttuvat-vanhuspalvelut/kotihoito>

Tilastokeskus. (ei pvm.) Väestö ja yhteiskunta. Saatavilla https://stat.fi/tup/suoluk/suoluk_vaesto.html

Tohmola A., Elo S., Mikkonen K., Kyngäs H., Lotvonen S. & Saarnio R. (2022) Nursing students' competence profiles in gerontological nursing—A cross-sectional study. *Nursing Open* **9**(1), 199–209.

Valvira. (ei pvm.) Yhteisöllinen asuminen. Saatavilla <https://valvira.fi/sosiaali-ja-terveydenhuolto/yhteisollinen-asuminen>

World Health Organization (WHO). (ei pvm.) Health Topics, Ageing. Saatavilla https://www.who.int/health-topics/ageing#tab=tab_1

Liitteet

Liite 1. Systemaattisen haun hakulausekkeet ja -tulokset

Tietokanta	Päivämäärä	Hakulauseke	Rajaukset	Hakutulokset
PubMed	18.3.24	("aged service*[tw] OR "aged care" OR "elderly service*" OR "elderly care" OR "older people's service*" OR "older people service*" OR "services for older people" OR "older people care" OR "Health Services for the Aged"[Mesh] OR "older people nursing" OR "long-term care" OR "long-term service*" OR "Long-Term Care"[Mesh] OR "nursing home*" OR "care home*" OR "Nursing Homes"[Mesh] OR "home care service*" OR "home care" OR "homecare" OR "Home Care Services"[Mesh] OR "residential facilit*" OR "Residential Facilities"[Mesh] OR "residential care" OR "supported living" OR "assisted living" OR "Assisted Living Facilities"[Mesh] OR "geriatric care" OR "geriatric nursing"[tw] OR "Geriatric Nursing"[Mesh] OR "gerontological nursing"[tw] OR "gerontological care"[tw] OR "gerontologic nursing"[tw] OR geriatric*[tw] OR "Geriatrics"[Mesh] OR gerontolog*[tw]) AND "nursing studen*" AND (competence* OR expertice* OR Capability* OR abilit* OR skillfullness*)	-	293
CINAHL	21.3.2024	("aged service*" OR "aged care" OR "elderly service*" OR "elderly care" OR "older people's service*" OR "older people service*" OR "services for older people" OR "older people care" OR "Health Services for the Aged" OR "older people nursing" OR "long-term care" OR "long-term service*" OR "Long-Term Care" OR "nursing home*" OR "care home*" OR "Nursing Homes" OR "home care service*" OR "home care" OR "homecare" OR "Home Care Services" OR "residential facilit*" OR "Residential Facilities" OR "residential care" OR "supported living" OR "assisted living" OR "Assisted Living Facilities" OR "geriatric care" OR "geriatric nursing" OR "Geriatric Nursing" OR "gerontological nursing" OR "gerontological care" OR "gerontologic nursing" OR geriatric* OR "Geriatrics" OR gerontolog*) AND "nursing studen*" AND (competence* OR expertice* OR Capability* OR abilit* OR skillfullness*)	-	106

Liite 2. Yhteenveto katsaukseen valituista tutkimuksista

Tekijät, julkaisu- vuosi ja maa	Tutkimuksen tarkoitus	Tutkimusmenetelmät	Osallistujat, otoskoko (n)	Keskeiset tulokset	JBI- tai MMAT- pisteytys
Abbey J, Abbey B, Bridges P, Elder R, Lemcke P, Liddle J, Thornton R. 2006. Australia	Kerätä tietoa sairaanhoitajaopiskelijoiden asenteista ikääntyneiden hoitotyöhön sekä kartoittaa kliinisten harjoitteluiden vaikutusta urasuunnitelmiin.	Puolistrukturoidut haastattelut Temaattinen haastatteluiden analyysi	Sairaanhoitajaopiskelijat n=14 Sairaanhoitajat n=12	Opiskelijat kokivat, että he saivat liian vähän tietoa ennen harjoittelua. Ikääntyneiden hoitotyön status koettiin heikkona verrattuna akuuttihoitoon.	8/10 pois jäivät tutkijan vaikutus sekä kulttuuriset/teoreettiset lähtökohdat (JBI)
Tohmola A, Elo S, Mikkonen K, Kyngäs H, Lotvonen S, Saarnio R. 2022. Suomi	Kuvata opiskelijoiden itse kokemaa osaamista- soa ikääntyneiden hoitotyössä.	Kyselylomake	Sairaanhoitajaopiskelijat n=273	Tunnistettavissa ja jaoteltavissa oli kolme erilaista osaamistasoa. Ikääntyneiden hoitotyön koulutusta tulisi tehostaa myös koulutuksen puolivälin jälkeen.	10/10 (JBI)
Ford K, Courtney-Pratt H, Marlow A, Cooper J, Williams D, Mason R. 2016. Australia	Selvittää opiskelijoiden ja ohjaajien kokemuksia ja tarpeita kliinisissä harjoittelussa, ja kehittää harjoitteluja näiden pohjalta.	Kyselylomake, avoimet kysymykset Vastausten teemoittelu	Sairaanhoitajaopiskelijat n=1121 Sairaanhoitajat n=932	Opiskelijoilla pääsääntöisesti positiivisia kokemuksia harjoittelussa, yhteys ohjaajan kanssa koettiin tärkeäksi.	8/8 (JBI)
Lea E, Marlow A, Bramble M, Andrews S, Eccleston C, McInerney F, Robinson A. 2015. Australia	Selvittää opiskelijoiden tietotaidon kehittymistä tehokkaan mentoroinnin ja ennen harjoittelua tapahtuvan ohjauksen kautta.	Pre-post-asetelma, harjoittelukokemus -lomakkeet, haastattelut opiskelijoiden kanssa	Sairaanhoitajaopiskelijat n=40, lisäksi kontrolliopiskelijat n=39	Ennen harjoittelua tapahtuva ohjaus paransi opiskelijoiden orientaatiota harjoitteluun, oppiminen oli perinteistä harjoittelua tehokkaampaa.	9/9 (JBI)

Tekijät, julkaisu- vuosi ja maa	Tutkimuksen tarkoitus	Tutkimusmenetelmät	Osallistujat, otoskoko (n)	Keskeiset tulokset	JBI- tai MMAT- pisteitys
Koskinen S, Burke E, Fatkulina N, Fuster P, Löyttyniemi E, Salminen L, Stubner J, Thorsteinsson HS, Leino-Kilpi H. 2022. Suomi	Saada tietoa valmistu- vien sairaanhoitajaopis- kelijoiden halusta työs- kennellä ikääntyneiden hoitotyössä, sekä siihen liittyvistä tekijöistä.	Strukturoitu kyselylo- make	Sairaanhoitajaopiskelijat n=1976	Ikääntyneiden hoitotyön vetovoima on heikkoa. Eniten vaikutusta oli opis- kelijan kotimaalla sekä aiemmalla työkokemuk- sella.	8/8 (JBI)
Hammar LM, Holmström IK, Skoglund K, Meranius MS, Sundler AJ. 2017. Ruotsi	Kerätä tietoa 3. vuoden opiskelijoiden näkemyk- sistä ikääntyneiden hoi- totyöhön sekä kommu- nikaatioon heidän kans- saan.	Kyselylomake Likert- asteikolla	Sairaanhoitajaopiskelijat n=94	Opiskelijoiden kokemuk- set ikääntyneistä olivat pääsääntöisesti positiivi- sia. Suurin fokus tutki- muksessa oli mm. kom- munikaatiotekniikoissa sekä suhteen luomisessa.	7/7 (MMAT)
Mohamed AFH, DeCoito I. 2022. Kanada	Selvittää sairaanhoita- jien ja sairaanhoitaja- opiskelijoiden osaamis- tasoa ja kokemuksia ikäntyneiden hoito- työssä.	Kvalitatiivista ja kvan- titatiivista dataa kerät- tiin kyselylomakkeella	Sairaanhoitajaopiskelijat n=43 Sairaanhoitajat n=47	Kokemukset olivat neut- raaleja. Osaamistaso vaih- teli keskitasosta yli keski- tasoon. Hyvät kokemuk- set korreloivat korkean osaamistason kanssa.	7/7 (MMAT)
Evers C, Ploeg J, Kaasalainen S. 2011. Kanada	Tutkia sairaanhoitaja- opiskelijoiden haluk- kuutta työskennellä iäk- käiden parissa, sekä sel- vittää tekijöitä, jotka vaikuttavat työskentely- halukkuuteen. Lisäksi	Online-kyselylomake, haastattelu	Online-kyselyyn vastanneet sairaanhoitajaopiskelijat n=51, haastatteluun vastasi näistä opiskelijoista 9	Tunnistettiin 5 ydinarvoa, jotka ohjaavat työtä; kun- nioitus, välittäminen, itse- näisyys, kokemus ja vii- saus. Työ koettiin yksi- puolisemmaksi, kuin akuuttihoito.	7/7 (MMAT)

Tekijät, julkaisu- vuosi ja maa	Tutkimuksen tarkoitus	Tutkimusmenetelmät	Osallistujat, otoskoko (n)	Keskeiset tulokset	JBI- tai MMAT- pisteitys
	haluttiin tunnistaa opiskelijoille tärkeitä arvoja.				
O'Connell B, Guse L, Greenslade L. 2020. Kanada	Selvittää, lisääkö teoriatiedon siirtäminen opiskelijoille ymmärrystä käytösoireisten muistisairaiden hoidossa.	Online-kyselylomake	Vaihe 1, sairaanhoitajaopiskelijat n=116, Vaihe 2, sairaanhoitajaopiskelijat n=99	Teoriatiedon lisäämisen pohjalta opiskelijat kokivat olevansa valmistautuneita mm. aggressiivisen ikääntyneen kohtaamiseen. Lisäksi ymmärrys muistisairauksia sairastavia henkilöitä kohtaan parani.	7/7 (MMAT)
Koren ME, Hertz J, Munroe D, Rossetti J, Robertson J, Plonczynski D, Berent G, Ehrlich-Jones L. 2008. Yhdysvallat	Tunnistaa sairaanhoitajaopiskelijoiden osamistarpeita ikääntyneiden hoitotyössä.	Kyselylomake	Sairanhoitajaopiskelijat n=200	Opiskelijat, jotka olivat kiinnostuneita ikääntyneiden hoitotyöstä, olivat eniten kiinnostuneita palliativisesta hoidosta sekä spesifeistä sairauksista.	7/7 (MMAT)
Castro C, Antunes R, Simoes A, Bernardes C, Fernandes JB. 2023. Portugali	Selvittää sairaanhoitajaopiskelijoiden asenteita ja tietoutta ikääntyneiden hoitotyöstä, ja tähän vaikuttavia tekijöitä.	Online-kyselylomake	Sairanhoitajaopiskelijat n=182	Koulutuksen määrä korreloi asenteiden kanssa – mitä pidemmälle koulutus eteni, sen positiivisempi asenne. Tämä johtui tiedon lisääntymisen määrästä. Opiskelijoiden iällä ei tutkimuksessa nähty olevan vaikutusta asenteisiin.	7/7 (MMAT)